

Na osnovu čl. 4.1, 4.2, 5.3 i 9.7 Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) i člana 36. Poslovnika o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju ("Službeni glasnik BiH" broj 2/05), na sjednici Državne regulatorne komisije za električnu energiju, održanoj 18. novembra 2014. godine, donijeta je

ODLUKA
O PRIVREMENOM UREĐENJU NAČINA OBEZBJEĐENJA I PRUŽANJA
POMOĆNIH USLUGA I BALANSIRANJA ELEKTROENERGETSKOG SISTEMA
BOSNE I HERCEGOVINE

Član 1.
(Ciljevi)

U cilju kontinuiranog, sigurnog i pouzdanog snabdijevanja električnom energijom i nastavka liberalizacije tržišta električne energije, u funkciji razvoja veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije, ovom odlukom se privremeno, do donošenja novih Tržišnih pravila, uređuje način obezbjeđenja i pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.

Član 2.
(Pomoćne usluge i balansiranje)

Pružanje pomoćnih usluga i balansiranje elektroenergetskog sistema BiH obavlja se na tržištu za nabavku i prodaju električne energije u svrhu održavanja kontinuiranog balansa snabdijevanja i potražnje u realnom vremenu. Ovim procesom upravlja i rukovodi Nezavisni operator sistema u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: NOS) kao jedna od strana u svakoj transakciji.

Član 3.
(Principi funkcioniranja)

Aktivnosti iz člana 2. obavljaju se po principu ponude i potražnje rezerve kapaciteta sekundarne i tercijarne regulacije i balansne energije, uz transparentan, ravnopravan i nediskriminatoran tretman svih učesnika.

Član 4.
(Učesnici)

- (1) Proizvođači, snabdjevači, operatori distributivnog sistema, NOS i krajnji kupci u skladu sa ograničenjima propisanim zakonom, kao učesnici u ovom procesu (u daljem tekstu učesnici) organiziraju se u okviru balansne grupe.
- (2) Balansna grupa mora imati jednog učesnika definiranog kao balansno odgovorna strana.

Član 5.
(Organizacija)

- (1) Registracija učesnika na tržištu, njihova prava i obaveze, kao i formiranje balansnih grupa, balansno odgovornih strana, i njihova registracija, prava i obaveze uređuje se procedurom koju donosi NOS.

- (2) Procedura iz stava (1) ovog člana definira i formiranje dnevnih rasporeda, obavijesti o ugovorima, tačke primopredaje energije u prijenosnom i distributivnom sistemu, pridruživanje tačaka primopredaje učesnicima na tržištu, odnosno balansno odgovornim stranama, dostavu i razmjenu podataka sa tačaka primopredaje i rješavanje zagušenja unutar regulacijskog područja BiH.

Član 6.
(Način rada)

Nabavka pomoćnih usluga sekundarne i tercijarne regulacije, uređuje se procedurom o načinu pružanja pomoćnih usluga i balansiranja koju donosi NOS u skladu sa Podlogama za izradu procedura iz Koncepta pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine i Metodologijom za izradu tarifa za usluge prijenosa, rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", br. 93/11 i 61/14).

Član 7.
(Ugovori)

- (1) NOS zaključuje ugovor o nabavci sa pružaocima pomoćnih usluga, kao i ugovor o balansnoj odgovornosti sa balansno odgovornom stranom.
- (2) Ugovore iz stava (1) ovog člana tipskog sadržaja, kao i potrebne obrasce, izrađuje NOS.

Član 8.
(Gubici u prijenosnom sistemu)

- (1) Balansno odgovorne strane, pojedinačno, obezbjeđuju energiju za pokrivanje gubitaka u prijenosnom sistemu, proporcionalno veličini pripadajućeg konzuma, pri čemu se ti iznosi prijavljuju u dnevni raspored.
- (2) Privremeno se izuzimaju od primjene odredbe iz st. (2), (3) i (4) člana 31. Metodologije za izradu tarifa za usluge prijenosa, rad nezavisnog operatora sistema i pomoćne usluge.

Član 9.
(Debalansi)

- (1) Debalans balansno odgovorne strane, kao razliku planiranog i ostvarenog bilansa u toku perioda poravnanja, izračunava NOS.
- (2) NOS izrađuje proceduru za određivanje debalansa koja sadržava izraze za obračun energetskog debalansa u pozitivnom i negativnom smislu, obračun troškova debalansa i plaćanje debalansa, sa svim potrebnim pojedinostima.
- (3) Procedura iz stava (2) ovog člana uključuje i gubitke iz dnevnog rasporeda definiranog u stavu (1) člana 8. ove odluke.

Član 10.
(Obračun i izvještavanje)

- (1) NOS izrađuje proceduru za obračun pomoćnih usluga i odstupanja balansno odgovornih strana. Ova procedura definira period obračuna, subjekte obračuna, izvještavanje, korisnike izvještaja, period izvještavanja, formate, informacije unutar izvještaja, način dostavljanja i ostale pojedinosti.

- (2) U skladu sa procedurom iz stava (1) ovog člana NOS priprema izvještaj o obračunu pomoćnih usluga i odstupanja balansno odgovornih strana.

Član 11.
(Kompenzacije)

- (1) Poravnanje regulacijskog područja BiH sa vanjskim regulacionim područjima (kompenzacijski program) vrši se u energiji (naturi) za svaki tarifni period prema Operativnom priručniku ENTSO-E (Evropska mreža operatora prijenosnog sistema za električnu energiju). Program kompenzacija za regulacijsko područje BiH izrađuje koordinator Kontrolnog bloka SHB (Slovenija – Hrvatska – Bosna i Hercegovina), a nakon provjere potvrđuje ga NOS.
- (2) NOS će obaveze za kompenzaciju neželjenih odstupanja regulacijskog područja BiH u periodu kompenzacije neželjenih odstupanja raspoređivati na balansno odgovorne strane proporcionalno njihovim kumulativnim odstupanjima u periodu registracije neželjenih odstupanja, za svaki tarifni period posebno.
- (3) Balansno odgovorne strane su dužne prijavljivati dodijeljene obaveze za kompenzacije kroz dnevne rasporede u periodu kompenzacije.
- (4) Način i format dostave kompenzacija za balansno odgovorne strane, način prijavljivanja kompenzacija u dnevnim rasporedima i ostali detalji propisuju se procedurom iz člana 6. ove odluke.

Član 12.
(Transparentnost)

- (1) Sve informacije i podatke vezane za pružanje pomoćnih usluga i balansiranje, koji ne spadaju u kategoriju povjerljivih, NOS je dužan prezentirati učesnicima na tržištu putem svoje internet stranice na transparentan, nepristrasan i nediskriminatoran način.
- (2) NOS je dužan da, najkasnije osam radnih dana prije posmatranog tržišnog dana, na svojoj internet stranici za svaki obračunski interval objavi slijedeće podatke: ukupnu količinu angažirane balansne energije u tercijarnoj regulaciji, ukupnu količinu angažirane balansne energije u sekundarnoj regulaciji i cijenu za poravnanje odstupanja balansnih grupa.
- (3) NOSBiH je dužan da na svojoj internet stranici za svaki obračunski interval objavi preliminarnu cijenu poravnanja za obračun odstupanja balansnih grupa u danu $D+1$ za dan D , a u ponedjeljak za dane vikenda.

Član 13.
(Prekogranični kapaciteti)

- (1) Učesnik na tržištu koji posjeduje licencu za međunarodnu trgovinu i koji želi uvesti ili izvesti električnu energiju mora obezbijediti pravo na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta. NOS će prihvatati nominacije dnevnog rasporeda za prekogranične transakcije samo onim učesnicima na tržištu koji imaju pravo na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta.
- (2) Procedura dobijanja prava na korištenje prekograničnog prijenosnog kapaciteta definirana je posebnim pravilima objavljenim na internet stranici NOS-a.

- (3) U toku procedure upravljanja zagušenjima, NOS može izdati nalog svakom učesniku na tržištu da prilagodi količine bilo kojih izvozno/uvoznih transakcija iz razloga sigurnosti sistema.

Član 14.

(Dostupnost procedura)

Sve procedure navedene u ovoj odluci, NOS učinit će dostupnim na svojoj internet stranici u roku od 15 dana od dana donošenja ove odluke.

Član 15.

(Testni period)

- (1) Prije početka efektivne primjene provedbena pravila i procedure iz ove odluke bit će testirana do 31. decembra 2014. godine (tzv. dry run).
- (2) Na zahtjev NOS-a, DERK svojom odlukom može produžiti trajanje testnog perioda.

Član 16.

(Prijelazne odredbe)

Od završetka testnog perioda iz člana 15. ove odluke, privremeno se izuzimaju od primjene dijelovi odredbi Tržišnih pravila, odobrenih odlukom DERK-a ("Službeni glasnik BiH", broj 48/06) i Mrežnog kodeksa, odobrenog odlukama DERK-a ("Službeni glasnik BiH", br. 48/06 i 35/11) do njihovog usklađivanja sa Konceptom pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine, bez ograničenja u svrhu daljeg unapređenja i razvijanja samog Koncepta.

Član 17.

(Stupanje na snagu)

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 04-28-7-369/14
18. novembra 2014. godine
Tuzla

Predsjedavajući Komisije
Nikola Pejić

Obrazloženje

Odluke o privremenom uređenju načina obezbjeđenja i pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine

- 1) Pristup predstavljen u dokumentu "Prijedlog rješenja za unapređenje pomoćnih usluga i mehanizma za balansiranje u BiH" (dokument je pripremila DNV KEMA Energy & Sustainability/KEMA Consulting GmbH) imao je pozitivan prijem u cijelom elektroenergetskom sektoru BiH i potaknuo je i opravdao ideju DERK-a da se temeljna rješenja daljom razradom pretoče u pravila koja reguliraju ovu problematiku na novim osnovama.

U ovom smislu DERK je septembra 2013. godine angažirao istog konsultanta. Namjera DERK-a je bila da se praktičnom primjenom predloženog pristupa osigura stabilan, pouzdan i siguran rad elektroenergetskog sistema i ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH.

U skladu sa postavljenim ciljevima i uz saradnju sa predstavnicima DERK-a i Nezavisnog operatora sistema u BiH, Konsultant je realizirao povjereni projekat.

- 2) Polazeći od više isključivih prava i obaveza da regulira pomoćne usluge i rješava preopterećenost kapaciteta sistema za prijenos električne energije, sadržanih u čl. 4.1 i 4.2. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH, kao i iz člana 5.3. istog zakona da odobrava mrežni kodeks, tržišna pravila, te pravila za rad sistema i procedure nezavisnog operatora sistema, DERK je 26. marta 2014. godine donio Odluku o utvrđivanju Koncepta pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Koncept pomoćnih usluga ili Koncept).

Donošenje odluke je respektiralo činjenicu da trenutni oblik tržišta pomoćnih usluga reguliran Tržišnim pravilima iz 2006. godine nije tržišni model nabavke pomoćnih usluga, da ozbiljno zaostaje za stvarnim potrebama i da se uređenje i funkcioniranje tržišta pomoćnih usluga na novim osnovama ne može više odlagati. Koncept pomoćnih usluga je rezultanta saglasnosti DERK-a i NOS-a BiH da dokument osigurava stabilan, pouzdan i siguran rad elektroenergetskog sistema i ispunjavanje međunarodnih obaveza BiH, prije svega prema Ugovoru o uspostavi Energetske zajednice, te Evropskoj mreži operatora prijenosnog sistema za električnu energiju (ENTSO-E) i njenoj Regionalnoj grupi Kontinentalne Evrope, odnosno Kontrolnom bloku SHB.

Koncept je pripremio zajednički formiran tim Konsultanta, DERK-a i NOS-a BiH a tokom njegove pripreme korištena su i dokumenta pripremljena u okviru USAID projekta "Asistencija regulativi i reformi elektroenergetskog sektora" (USAID/REAP).

- 3) Koncept pomoćnih usluga sa ilustracijama značajnog broja procedura koje je trebalo izraditi, trasirao je dalje pravce hitnog upotpunjavanja postojećeg regulatornog okvira pružanja pomoćnih usluga za balansiranje elektroenergetskog sistema BiH i za njegovo operativno stavljanje u funkciju. Do 1. januara 2015. godine, kao početka njegove efektivne primjene, preostalo je kreirati cjelovit, konzistentan i funkcionalan skup dokumenata, prije svih nova Tržišna pravila, sa pravilima i procedurama za rad tržišta balansnih usluga.

Novom Konceptu trebalo je prilagoditi i Tarifnu metodologiju u dijelu koji se odnosi na pomoćne usluge.

Za provjeru Koncepta pomoćnih usluga prvobitno je planiran šestomjesečni testni period (tzv. dry run), od 1. jula do 31. decembra 2014. godine. Ovaj period je trebalo iskoristiti za stvaranje i provjeru neophodnih tehničkih preduvjeta u pogledu mjerenja i očitavanja sa brojila, razmjene informacija i podataka, formata i rokova za dostavu podataka, hardver, softver i drugo.

Nadalje, u posljednjem kvartalu 2014. godine planirano je određivanje tarifa za pomoćne i systemske usluge i ostalih numeričkih vrijednosti. Konačno, u novembru 2014. godine bi se pristupilo javnoj nabavci godišnjeg kapaciteta sekundarne i tercijerne rezerve, a u decembru mjesečnim nabavkama, ako se godišnjom nabavkom ne dobije potreban obim.

- 4) Radi ostvarenja ovih ciljeva DERK je kroz proces javne rasprave izmijenio i dopunio Metodologiju za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije, nezavisnog operatora prijenosnog sistema i pomoćne usluge – Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", br. 93/11 i 61/14). Očekivanja DERK-a su bila da će NOS BiH, shodno Odluci DERK-a od 26. marta 2014. godine, uskladiti postojeća Tržišna pravila i Mrežni kodeks i učini ih kompatibilnim sa rješenjima Koncepta, zajedno sa dodatnim procedurama potrebnim za primjenu pravila. U istu svrhu je trebao iskoristiti i rezultate ostvarene u okviru projekta Izrada zakonodavnog okvira u oblasti električne energije u Bosni i Hercegovini u skladu sa pravnom tečevinom Evropske unije iz nacionalnog programa Evropske unije IPA 2008 za BiH.
- 5) Nacrt novih Tržišnih pravila u čijoj je pripremi pružena mogućnost učesnicima na tržištu u okviru odgovarajućeg Tehničkog komiteta da daju svoje komentare upućen je na razmatranje 1. augusta 2014. godine Upravnom odboru NOS-a BiH. Međutim, od tada slijedi više neuspjelih pokušaja da se članovi Upravnog odbora NOS-a sastanu i usvoje Tržišna pravila kako bi ih DERK odobrio. Također, iznenađuje i ne ohrabruje naknadna negativna recepcija elektroprivrednih subjekata u BiH u smislu da je donošenje Tržišnih pravila na novim osnovama preuranjeno i praktično neprovedivo. Suprotno ovome, upravo je provedena opća javna rasprava o naprijed pomenutim izmjenama i dopunama Metodologije plebiscitarno potvrdila ispravnost tržišne orijentacije modela nabavke pomoćnih usluga koju je promovirao Koncept i istakla očekivanja učesnika javne rasprave da se model u cjelini svih svojih procesa i odnosa definira i zaokruži izradom Tržišnih pravila i procedura NOS-a na istim principima.

Tržišna orijentiranost modela postala je jedina opcija obzirom na nestanak ulaznih proračunskih elemenata prema kojima su se cijene pomoćnih usluga do sada formirale. Potvrđuju to i nacrti dokumenata oba entitetska regulatorna tijela o kojima traje javna rasprava u elektroenergetskom sektoru. Ovi dokumenti kroz principe postepene promjene cijena nabavke električne energije od regulirane ka tržišnoj čine izvjesnim kraj regulacije proizvodnje kao energetske djelatnosti. Time cijena električne energije na tržištu postaje referentnom i za određivanje cijena pružanja pomoćnih usluga u elektroenergetskom sistemu.

DERK i u ovoj prilici naglašava da pružanje pomoćnih usluga na sadašnji potpuno regulirani način, ne zadovoljava potrebe elektroenergetskog sistema BiH, posebno kada je u pitanju sekundarna regulacija. U sadašnjoj ulozi NOS BiH ne može nabavljati nedostajuće rezerve i balansnu energiju (energiju uravnoteženja). Na permanentan deficit rezerve i učestala značajnija odstupanja prema Kontrolnom bloku SHB na koja ukazuje ELES kao njegov lider, zbog neodgovornosti elektroprivreda i nemogućnosti sankcioniranja takvog

ponašanja putem tržišnih mehanizama, postojeći model zasnovan na strogo reguliranom mehanizmu nema adekvatnog odgovora.

DERK ne može efekte kapitalizacije početne ideje, višemjesečne njene konceptu-alizacije, u toku koje su ulagani ne mali naponi i energija više stručnih timova, zbog koje je angažirana i plaćena usluga renomirane konsultantske kuće, kao i do sada postignuti napredak i rezultate u tom procesu, ostavljati za neka druga vremena, time otežavati potpuno otvaranje tržišta i na taj način učestvovati u kršenju međunarodno preuzetih obaveza.

- 6) DERK uočava da su ovlaštenja i odgovornosti Upravnog odbora i uprave/generalnog direktora u pogledu usvajanja tipa dokumenata kao što su Tržišna ili Mrežna pravila, na način kako su stipulirana članovima 23. i 33. Zakona o osnivanju Nezavisnog operatora sistema za prijenosni sistem u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 35/04), odnosno čl. 26. i 35. Statuta NOS-a BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 71/05) dosta neodređena i ostavljaju prostora za različita tumačenja. Bez obzira na to, DERK ne odstupa od dosadašnje prakse NOS-a da dokumenta poput Tržišnih pravila usvaja Upravni odbor prije njihove dostave na odobrenje DERK-u, a niti od vlastite prakse da takav dokument odobrava na prijedlog istog upravljačkog tijela. Ne želeći, dakle, sam supstituirati tu fazu u kreiranju Tržišnih pravila, odnosno ulogu i ovlast koju je Upravni odbor NOS-a u tom procesu do sada prakticirao, DERK je odlučan osigurati nadgradnju regulatornog okvira, uspostaviti novi sadržaj i način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektro-energetskog sistema, kao uvjeta za funkcioniranje veleprodajnog i maloprodajnog tržišta električne energije, donošenjem odluke sa privremenim djejtvom.
- 7) Shodno ovlaštenju iz člana 9.7. Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 7/02, 13/03, 76/09 i 1/11) da, osim pravila i propisa utvrđenih ovim zakonom, usvaja i pravila i propise koji su potrebni radi osiguranja ciljeva ovog zakona, da se uređenjem tržišta balansne energije nedvojbeno stvaraju uvjeti za neograničenu i slobodnu trgovinu i kontinuirano snabdijevanje električnom energijom, odnosno ubrzava stvaranje tržišta električne energije u BiH kao sveopćeg cilja donošenja zakona iz člana 1. stav 2. i člana 4.1. stav 2. Zakona, polazeći od više ovlaštenja pojedinačno i cjeline više njih zajedno iz člana 4.2., te člana 5.3. Zakona, da uspostavlja, regulira, usvaja, odobrava ili nadzire pravila i propise, mehanizme i metode, standarde ili uvjete, kao i cijene, tarife i troškove rada koji se odnose na usluge prijenosa električne energije i pomoćne usluge, rješavanje preopterećenosti kapaciteta sistema za prijenos električne energije, te stvaranje održivih i konkurentnih tržišta, DERK donosi odluku kojom privremeno, do donošenja novih Tržišnih pravila, uređuje način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.
- 8) Ovu svoju odluku DERK temelji i na mogućnosti iz člana 42. Poslovnika o radu DERK-a ("Službeni glasnik BiH", broj 2/05) da, u izuzetnim okolnostima koje nalažu brzu reakciju DERK-a, odluke može donositi po skraćenom postupku, bez formalnog organiziranja opće javne rasprave u redovnoj proceduri propisanoj čl. 38. do 41. Poslovnika. Ovo tim prije što je stručna javnost u dosadašnjim etapama geneze nastanka više navedenih dokumenata ("Prijedlog rješenja...", "Koncept pomoćnih usluga...", Metodologija za izradu tarifa za usluge prijenosa električne energije..."dokumenta iz projekata "Asistencija regulativi i reformi..." i "Izrada zakonodavnog okvira..."), imala i koristila priliku da se upozna, komentira i utječe na način pružanja pomoćnih usluga i balansiranja elektroenergetskog sistema Bosne i Hercegovine.